

Preložila
Paulína Čuhová

Enrico Ippolito
Čo bolo červené

Vydanie knihy z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia.

Preklad tejto knihy podporil grantom Goetheho inštitút.

The translation of this work was supported by a grant from the Goethe-Institut.

Originally published under the title WAS ROT WAR
Copyright © 2021 by Rowohlt Verlag GmbH, Hamburg
Translation & afterword © Paulína Čuhová, 2024
Design & layout © Tereza Maco, 2024
Slovak edition © Laputa/Literárna bašta, 2024

ISBN 978-80-8283-044-9

Preložila Paulína Čuhová

Enrico Ippolito
Čo bolo červené

1. část

1.

Otec je pochovaný medzi tujami a nemeckými dubmi. Keď pred štyrmi rokmi zomrel, žil som ďalej, akoby sa nič nestalo. Ľudia klamú, keď hovoria, že mŕtvy človek v nás naďalej žije, vraj stačí, ak na neho budete denne myslieť. Otec vo mne nežije. Spomienky blednú, niekedy sú klam a inokedy pravda. Škaredé veci, démoni, ktorých v sebe nosíme všetci, sa vymažú. Z jedného dňa na druhý. Niekedy už ani neviem, či bol otec naozaj taký, či sa tak správal a vyzeral. Alebo či som si to všetko iba vymyslel.

Sedím vo vlaku z Berlína do Kolína, tvár sa mi odráža v okne ostrieckanom špinavými kvapkami dažďa a pôsobí znetvorene. Do malého zeleného mramorovaného poznámkového zošita si zapisujem myšlienky a otázky. Na pravej strane sa množia načmárané vety. Čo pre mojich rodičov znamenal komunizmus? Prečo sa s nami matka o tom nikdy nerozprávala? A prečo ma to teraz tak trápi? Na ľavú stranu som lepiacou páskou prilepil otcovu fotku. Leží na zemi vo vojenskej uniforme, pištoľ v rukách, kučery ostrihané na krátko.

Po otcovej smrti sme s matkou a sestrou dávali do poriadku jeho veci, byt sme prehľadávali ako supy, ktoré sa vrhajú na korisť. Na jeho súkromie sme nehľadeli, aj tak už žiadne nemal.

Otcove listy osamelo ležali v škatuli uloženej v šatníku rodičov, nechali sme ich tam, neprečítané, matky som sa na ich obsah nikdy nespýtal. Zožltnuté fotografie z minulosti, ktoré som objavil v zásuvke, mi dnes môžu poslúžiť len ako malá časť celku. Vidím na nich, že už ako mladý muž nosieval bradu, a tiež to, že nosieval štvoruholníkové veľké okuliare a najčastejšie mával oblečený oblek. Vidím, ako si v lete uväzoval košelu a ukazoval brucho.

A celkom naisto viem, že môj otec bol komunista. Prezradilo mi to množstvo fotiek; vejúca stranícka zástava rozmazaná v pozadí.

Nevedel som, čo sa odohráva v sestrinom a matkinom vnútri. Nikdy sme sa o tom nerozprávali. Navzájom sme sa síce podporovali, ale o pocitoch sme nehovorili. V našej rodine sme mali tendenciu riešiť veci, ktoré nami otriasli, len sami so sebou. Namiesto toho sme si však rozprávali príbehy.

Matkiným najobľúbenejším príbehom je, ako po prvý raz vzala otca do Palerma, aby ho predstavila rodičom, a on si počínal veľmi nešikovne. Keď o tom rozprávala, zakaždým sme sa smiali. Starý otec nášho otca znervóznil tak, až vylial kávu na gauč. Našťastie stará mama nikdy neskladala igelit z gaučovej súpravy; to by spravila, len ak by sa u nich osobne zastavil pápež alebo Enrico Berlinguer.

Sestra si pamätá, keď sa ako osemnásťročná opýtala otca, či smie u nás prespať jej priateľ, oči mu zaiskrili ako zápalná šnúra od výbušniny. Zato ja mám príbeh z detstva, ktorý ma sprevádza celý život. Keď som mal päť rokov, chcel som za každú cenu bábiku, jednu z tých drahých, ktoré vedia rozprávať a cikať. Bál som sa to povedať rodičom. Otec však videl, ako v obchodnom dome na tú hlúpu bábiku ustavične pokukujem. Na narodeniny mi podal balíček, roztrhal som tmavomodrý darčkový papier a hľadel na okrúhlu tvár so žiarivými očami. Bol som šťastný.

Otec bol taký. Očividne sa nebál, že by mňa alebo jeho mohli talianski súdruhovia vysmiať, a možno mu to bolo jednoducho ukradnuté. Myslím si, že som bol jediný taliansky chlapec v Kolíne, ktorý mal bábiku.

Kým sme vypratávali jeho skriňu a úhľadne ukladali košele, saká a nohavice na posteľ, nedokázal som zadržať slzy. Až doteraz som neplakal – ani pri správe o jeho smrti, ani na pohrebe. Ale keď som videl jeho obleky ležať splasnuté a bez života na posteli, dostalo ma to.

Poznám množstvo príbehov o otcovi, ale len málokteré z nich sú úplné. Viem, že rodičia sa spoznali v komunistickej škole a že z otca sa neskôr stal vysoký funkcionár *Partito*

Comunista Italiano – Talianskej komunistickej strany – a matka viac nechcela mať so stranou nič spoločné. Je to rozprávanie s medzerami.

Celá rodina sme každý večer popri jedle pozerali talianske správy a otec komentoval situáciu v Taliansku. Vtedy som ešte netušil, čo si mám o *Partito Democratico della Sinistra* a *L'Ulivo* myslieť. Až oveľa neskôr som pochopil, že sa komunistická strana rozštiepila, stala sa z nej *Partito Democratico della Sinistra*, *Democratici di Sinistra* a neskôr *Partito Democratico*. Dodnes si pamätám na fúzy jedného politika, ktorý sa stále všade objavoval a bol spájaný so všetkými stranami. Matka si zakaždým povzdychla, keď ho videla v televízii, akoby v nej vyvolal zlé spomienky, a pohľad naňho zakaždým skazil večer. Nikdy som sa rodičov neopýtal, kto je tento muž, nezaujímalo ma to.

Keď sme boli deti, matka sa nás snažila ochrániť pred zlom, ale vonkajší svet nás nainfikoval svojimi neistotami a prednastavenými konceptami. Mám množstvo diagnóz, ktoré som si stanovil sám. Úzkosť. Fomo. Panické ataky. Dysmorfofóbiu. Neschopnosť cítiť spolupatričnosť.

Cestujem za matkou. Raz do týždňa spolu dve minúty telefonujeme. Odkedy bývam v Berlíne, neviem o jej živote nič. Vzduch vo vlaku mi zväzuje hrdlo. Bubnujem rukou po stole, cítim pohľad suseda na vedľajšom sedadle, ide mu to na nervy, no nič nepovie. Mám na ušiach obrovské slúchadlá, ktoré stlmia akýkoľvek zvuk zvonku. Prezerám si fotky na Instagrame. Palcom prechádzam nahor, žiadnej fotke nevenujem viac než sekundu. Keď si pozriem všetky príspevky, presuniem sa nahor a prezerám si príbehy. Muži, ktorí sa fotia polonahí. Muži, ktorí ukazujú vtáka cez tepláky. Muži, ktorí ležia nahí na posteli a vtáka si prekryjú rôznymi emotikonmi, najčastejšie baklažánom. Mužské zadky, chlpaté, hladké, mäsité, malé, okrúhle, oholené, mľandravé, pevné,

zadky ako broskyňa. A minimálne dvadsať mužov, ktorí zveřejňujú obligátne selfička z fitka. #Gay #Gymprogress #VPL a niekedy aj #InspirationalDay. Znudene odložím telefón.

Posledný pohľad do zápisníka. Po piatich hodinách som dorazil na kolínsku hlavnú stanicu.

„Ciao, amore.“

Zodvihnem zrak. Matka stojí na Vroclavskom námestí a máva na mňa. Usmievam sa a pobozkám ju, v tvári sa jej mihne smútok.

V aute sa chvíľu rozprávame. Ako to ide na univerzite? Máš sa dobre? Našiel si si konečne priateľa? Zvyčajné otázky. Rozprávame sa chvíľu o Rose, sestre, ktorá čoskoro príde z Talianska na návštevu s mužom a dieťaťom. Matkin hlas sa zlomí.

Keď si odložím veci do hosťovskej izby, idem za ňou do kuchyne. Stojí pri sporáku.

„Čo sa deje?“ pozriem sa jej do očí.

„Lucia je mŕtva. Zistila som to včera.“

„Kto je Lucia?“

Posadím sa do obývačky. Nie je to byt, kde som vyrástol. Čakám v miestnosti, ktorá by mohla patriť cudzej osobe, a počúvam, ako sa varí káva.

Na jednej z fotografií, ktoré som našiel po otcovej smrti v zásuvke, na mňa hľadela neznáma žena. Hľadám v mobile fotku, ktorú som vtedy spravil. Po chvíli ju nachádzam. Žena je v strede. Má dlhé čierne vlasy a dokonale zakrivený nos. Jej oči pripomínajú mačku, akoby nikdy neodvracala zrak. Obočie má dobovo upravené. Pery červené a plné. Dívam sa na odfotenú zadnú stranu fotky, čítam matkiným jemným váhavým písmom napísané: *Istituto di Studi Comunisti Palmiro Togliatti, Frattocchie, 1978. Antonio, Lucia a ja.*

Prvý raz som sa na fotografii díval len na otca. Chcel som, aby mi fotografia o ňom niečo povedala. Chcel som mu byť

bližšie. Teraz nedokážem odvrátiť pohľad od tejto ženy. Akoby som ju už niekedy videl.

Matka postaví tácku s espressom na okrúhly sklenený stôl a posadí sa do kresla oproti.

„Prečo si mi o nej nikdy nerozprávala?“ opýtam sa.

„Je to dlhý príbeh.“

2.

1978, Palermo

List ležal osamelo v porcelánovej mise pomalovanej ružovými opunciami na bielizníku. Cruci nedokázala skryť vzrušenie. Obálka bola otvorená, čo dokazovalo, že jej obsah už niekto poznal. Matka nikomu nedovolila, aby sa listu čo i len dotkol, kým otec nepríde domov.

Cruci to viac nevydržala. Vbehla do kuchyne, kde matka pripravovala jedlo, zásteru s obrysami rodného ostrova mala pevne uviazanú okolo bokov. Cruci pochopila, že nemá zmysel prosiť ju ešte raz. Mlčala.

Na stole stáli suroviny – mleté mäso, pol na pol, údená provola, kusy starého chleba, vajcia, parmezán, petržlenová vňať, tymian a mäta. Matka pripravovala Crucino obľúbené jedlo. Do *polpette* vždy pridávala trochu mäty, robievala to takto už jej stará matka a aj Cruci to neskôr bude robiť rovnako.

Posadila sa k matke za mohutný drevený stôl, do ktorého Crucin mladší brat vyryl svoje iniciály. Pred nimi stála veľká sklenená misa. Matka začala zo starého chleba odkrajať kôrku, Cruci už mala v rukách strúhadlo, zobrala kúsok chleba a strúhala ho na strúhanku. Matka krájala petržlenovú vňať, tymian, mäta, bylinky vložila do dreveného mažiara a poriadne ich drvila dotedy, kým sa všetky nepremiešali. Zelenú pastu naberala lyžicou do misky. Cruci vidličkou rozbila dve vajíčka a primiešala ich.

Teraz začínala časť, ktorú mala Cruci najradšej. Matka už vložila mäso do misky, Cruci bežala k umývadlu, umyla si ruky, dobre si ich osušila, posadila sa späť za stôl a začala rukami všetko miesiť. Milovala, keď sa z mäsa spolu s ostatnými prísadami stávala v jej rukách zmes, keď sa veci, ktoré existovali oddelene, stávali jednou. Zovrela ruku v päst a cítila, ako jej žltok zmáča ruky. Chcela vidieť výsledok.

Cruci a matka si nepovedali ani slovo. Každá mala svoju úlohu a poznala ju naspamäť. Cruci takmer zabudla na list. Kým ďalej miesila, matka na sporáku rozohriala hrniec so slnečnicovým olejom. Vrátila sa za stôl a spoločne začali tvarovať malé guľky.

Vôňa fritovacieho oleja sa zmiešala s mäťou, čoskoro bude voňať celý byt. Matka kládla mäsové guľky do hrnca, jednu po druhej.

Cruci sa zodvihla. Jej práca bola hotová.

Odišla do izby, o ktorú sa delila s dvomi bratmi, a lahla si na posteľ. Aby sa rozptýlila, vzala si *Rodinnú kroniku* od Natalie Ginzburgovej a začala čítať. Príbeh ju rozrušil. Život rodiny Leviovcov sa jej zdal taký významný, zatiaľ čo jej rodina bola ako všetky ostatné v tejto štvrti.

Bratia si z nej zakaždým utáhovali, že ak práve nepomáhala v domácnosti, ustavične mala v rukách knihu. No dnes sa vôbec nedokázala sústrediť, slová sa jej rozmazávali pred očami, nenachádzali si cestu do jej mysle. Cruci premýšľala, či si nemá ešte raz pozornejšie prezrieť obálku, možno je na nej predsa len napísaný odosielateľ.

„Crocifissa,“ kričala matka cez celý byt a zdôraznila pritom zdvojené „s“ v jej mene. To robila vždy, keď od nej niečo chcela. Potom naťahovala jej meno ako žuvačku. „Podme, prestri stôl!“

Cruci sa postavila, prebehla do kuchyne popri rodičovskej spálni a malej kúpeľni s vedrom plným špinavej vody.

„Tak tu si,“ netrpezlivo skonštatovala matka.

Cruci rozprestrela obrus s malými oranžovými štvorcami a motívmi šampiňónov. Vzala z dreveného príborníka päť tanierov, ktoré zdedili po otcovej rodine, a automaticky, no starostlivo prestierala stôl.

„Doparoma! Cruci, zabudla som na víno. Zbehníš rýchlo za Corradom a vezmeš fľašu?“

Cruci vedela, že to nebola prosba. Vybehla z kuchyne,

prešla popri porcelánovej mise, ešte raz sa krátko otočila a odišla z bytu.

Nechala za sebou bielosivú budovu s malými balkónmi za železnými mrežami a drevenými dverami, ktoré viedli do kuchýň ostatných bytov. Cruci svoju štvrt' Albergheriu milovala pre jej rozmanitosť. Pred Via Carlo Forlani zabočila do Via Giovanni di Cristina. Slnko svietilo na polkruhovitú hnedožltú kupolu Kostola San Giovanni degli Eremiti. Keď bola malá, matka jej o kostole všetko porozprávala – normanská stavba, tam, kde sa predtým vypínala mešita, ktorá zase vzišla z byzantskej kaplnky. Cruci zažmúrila oči, aby nemusela odvrátiť pohľad. Aby mohla všetku tú nádheru prijať.

Zabočila doprava na Via Andrea Veschio, prebehla popri holičskom salóne, kde si otec dával česať cestičku nabok, popri obchode s tovarom pre domácnosť, kde matka všetko nakupovala, pretože, ako neustále zdôrazňovala, len chudobní ľudia chodievajú na trh. Kedysi otec pracoval v jednej z tovární na ťažbu síry na Sicílii a práca prinášala do domu peniaze, až kým čoraz viac fabrík nezačalo zatvárať kvôli konkurencii z USA. Potom občas pomáhal na trhu rovnako ako Crucini bratia. Všetci museli pracovať, matka šila pre susedov a Cruci jej pomáhala.

Myšlienkami sa stále vracala k listu. Mohla to byť odpoveď na jej žiadosť? Tak dlho na to čakala, až sa jej zdalo neuveriteľné, že obálka teraz leží v mise na bielizníku.

Bežala ďalej ulicou nadol, kým nedorazila k trhovisku Ballarò. Hoci by to bola kratšia cesta, nemala chuť prechádzať celým trhom. Nechcela stretnúť otca pri robote, okrem toho by sa musela zastaviť pri každom druhom stánku, aby viedla krátke bezvýznamné rozhovory. Namiesto toho vyšla iba kúsok hore ulicou a rýchlo zabočila na Via del Bosco.

Objavil sa pred ňou Kostol del Gesù. Cruci už len pri myšlienke na jeho vnútro zamrazilo. Akú hodnotu by malo všetko to zlato dnes? Stačilo by na rekonštrukciu celej štvrte? Mali by

z toho osov všetci ľudia v Albergherii a mohli by žiť v lepších podmienkach? Zakaždým, keď myslela na kostol, kládla si tieto otázky.

Na nasledujúcej križovatke prebehla cez cestu, autá si nevšímala, prispôsobili sa jej. Akýsi vodič na ňu zatrúbil, Cruci nestál ani za pohľad, len zodvihla ruku – nie preto, aby sa ospravedlnila, ale aby dala najavo: „Čo vlastne chceš? Daj mi pokoj!“

Zabočila vľavo na Via Maqueda a už z diaľky videla Corrada, ako sa s niekým hlučne rozpráva pred obchodom. Cruci toho muža ešte nikdy nevidela, musel pochádzať z inej štvrte. Keď ju Corrado zbadal, usmial sa tak široko, že mu biele fúzy siahali takmer k očiam.

„Cruci, rád ťa vidím. Tvoja mama zabudla víno, čo? Počkaj, zjdem po fľašu. Čo vlastne oslavujete?“ Corrado však vbehol do obchodu a na odpoveď nepočkal.

„Neviem,“ zakričala za ním.

Cítala, ako na nej spočinul pohľad druhého muža. Usmial sa na ňu spôsobom, aký Cruci poznala od starších mužov. Neznepokojilo ju to, rozdelenie moci bolo ihneď jasné. Bol starší, bol muž a ona bola v jeho očiach iba dievča.

Corrado vyšiel z obchodu. „Vezmeš tú fľašu?“

Zobrala plastovú tašku, zakričala Corradovi „Ciao!“ a rozbehla sa domov.

„Mama, čo je v tom liste?“ opýtala sa Cruci, keď postavila fľašu na stôl.

„Nebud' taká zvedavá, poklad. Radšej zavolaj bratov, nech idú domov, prišiel ocko.“

Cruci urobila tiché „pff“ a vyšla na balkón.

„Gianni, Giorgio, poďte domov,“ zakričala cez nádvorie. Vedľa seba počula, ako suseda vešia bielizeň na šnúru.

„Dobrý večer, pani Rizzová.“

„Ahoj, Cruci, máš sa dobre? Že pozdravujem mamu.“

„Dobre, pozdravím ju.“

Vbehla späť do kuchyne, kde už otec sedel za stolom. Lem na sivých flakatyých nohaviciach mal trochu vyhrnutý.

„Ako bolo v práci?“ vtisla mu bozk na pravé líce.

Otec sklonil hlavu. „Nechceš radšej vedieť, čo je v liste?“

Zodvihol obálku do výšky a vytiahol z nej list, Cruci videla na zadnej strane papiera niečo napísané atramentom, ale nedokázala to rozlúštiť.

Otec preletel riadky, potom sa na ňu dlho díval. Vstal a podišiel k nej, vzal ju do náručia a pobožkal ju na čelo.

„Čo tam je?“ srdce jej nahlas búšilo.

„Čo máme na jedenie?“ opýtali sa Giorgio a Gianni, ktorí sa vrátili do kuchyne.

„Choďte si radšej umyť ruky,“ povedal otec.

Biele tielko odhalovalo jeho zarastené plecيا.

„Všetci k stolu,“ povedala Crucina matka a členovia rodiny sa začali usádzať na svoje miesta – Crucin otec za vrch stola, oproti nemu Gianni, Cruci a Giorgio po bokoch. Crucina matka priniesla jedlo a posadila sa naľavo od manžela, ktorý sebe a jej nalial pohár červeného vína. Cruci si nevedela vysvetliť matkin výraz tváre.

„Paolo Rossi je bomba,“ zvolal Giorgio.

„Čo to vravíš, Gio? Gai Scirea je zo všetkých najlepší,“ oponoval mu brat.

Matka sa ešte raz postavila, aby zašla po starý chlieb, krátko sa otočila a Cruci si namýšľala, že v jej očiach rozpoznala radosť. Otec chytil oboch synov za plecيا.

„A už dosť! Prestaňte rozprávať o futbale.“

Cruci otca videla takéhoto po prvý raz. V kuchyni zavládlo nezvyčajné ticho, dokonca už ani bratia nemali hlúpe poznámky.

„Anna, oddnes bude naša dcéra dosahovať už len veľké úspechy. Posilní stranu a komunizmus. Naša Cruci je nádej tejto krajiny.“

Cruci nemohla spať, v posteli sa prehadzovala z jednej strany na druhú. Ako prvá z rodiny bude navštevovať komunistickú školu Frattocchie, školu, ktorá vzdelávala nádejných budúcich funkcionárov a funkcionárky a pripravovala ich na prácu v centrále strany.

Keď miestna pobočka strany navrhla Cruci pred šiestimi mesiacmi na študijné miesto vo Frattocchie a vystavili jej oslnivý odporúčací list, nikdy by nerátala s tým, že ju prijmú. Vedela, čoho všetkého sa museli jej rodičia zriecť, aby mohla vôbec chodiť do školy. Snáď boli na ňu naozaj hrdí. Pri jedle to tak vyzeralo.

Cruci sa v tme usmievala. Aké bude opustiť Palermo? Mestečko Frattocchie ležalo blízko Ríma, bolo to ďaleko. Tu ju držala len rodina. Na priateľky nemala čas, medzi školou, stranou a pomáhaním matke v domácnosti sa už nemohla zaoberať táraním. A vôbec, na čo je treba vedieť, kto si s kým vyšiel? Kto koho pobozkal? Bola si istá, že ostatní ju považovali za nudnú, možno zvláštnu, ale Cruci to nevadilo. Posledný rok mala cieľ a teraz ho dosiahla. Opustí Palermo, čím sa v nasledujúcich mesiacoch postará o dostatok rozhovorov v susedstve. Bola šťastná a unavená. Konečne zatvorila oči a zaspala.

Nasledujúce ráno niekto zaklopal na dvere izby, Gianni a Giorgio už z domu odišli. Ležala na posteli s knihou v rukách. „Ďalej.“

Otec vstúpil do izby, Cruci sa posadila, nohami sa dotkla studenej dláždenej podlahy.

„Oci, prečo si klopal?“

Usadil sa na bratovu posteľ. „Crocifissa, čoskoro odídeš na rok preč. A chcel som...“

Urobil príliš dlhú prestávku, hľadal správne slová, čo ju trochu rozladilo.

„Vieš, že je to veľká česť, keď niekoho vyberú do Frattocchie. A budú tam aj, no áno, teda, budú tam s tebou žiť aj muži

a chcel som...“

Crucin strach opadol. Chápala, kam otec mieril.

„Ocko, nemusíš si robiť starosti. Idem tam, aby som sa učila. Chcem zistiť všetko o dejinách našej krajiny a robotníckom hnutí. Nechcem robiť nič iné. Nebudem mať čas na...“

„Veď hej... Ale musíš vedieť, že o tej škole koluje mnoho fám a chcem si len byť istý, že...“

„Na také niečo nemám čas. Jediný muž, o ktorého sa zaujímam, je Enrico Berlinguer.“

Keď to vyhlásila, obaja sa rozosmiali.

„Dobre, len chcem, aby si tam konečne našla odpoveď na všetky svoje otázky. Odpovede, ktoré som ti v poslednom čase už nedokázal dať.“

Vyzeral trochu smutne, keď to povedal.

Oprela si mu hlavu o plece a chvíľu tam len tak sedeli.

Keď otec odišiel z izby, vytiahla spod vankúša list, aby si ho opäť prečítala. Z nočného stolíka vybrala zápisník, do ktorého si v poslednom čase zapisovala rôzne politické otázky. Obrátila prvú stranu a začala čítať. Prečo šéf *Partito Comunista Italiano* Enrico Berlinguer etabloval eurokomunizmus a dištancoval sa od Sovietskeho zväzu? Bol historický kompromis istý druh zrady komunistických hodnôt? Prečo *Červené brigády* nenávideli premiéra zo strany *Democrazia Cristiana* – Alda Mora –, no Berlinguera nie?

Zožiť zase rýchlo zatvorila a vrátila ho späť do nočného stolíka. Akoby sa bála, že jej myšlienky začnú žiť vlastným životom, čím dlhšie budú pred ňou stránky ležať otvorené. Nájde odpovede na svoje otázky? Cruci tomu chcela veriť, ale súčasne cítila jemný nepokoj.

Pre Crucinho otca znamenalo dcérino prijatie šancu, ktorá mu aj napriek angažovaniu sa v strane a odboroch ostala navždy odopretá. Cruci musela jemu aj všetkým ostatným dokázať, že bolo správne staviť na ňu. Nesmela nikoho sklamať.

A hoci cítila tlak, usmievala sa. Opustí Palermo, po prvý